

Recenzja

rozprawy doktorskiej Pani mgr Kornelii Anny Grabowskiej-Biernat pt. *Procedury specjalne Rady Praw Człowieka ONZ*

Recenzowana rozprawa doktorska została przygotowana w Katedrze Praw Człowieka Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem naukowym Prof. UMK dr hab. Michała Balcerzaka. Rozprawa liczy 243 strony tekstu, w tym wykaz bibliografii. Jako recenzent tej rozprawy, powołany uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Mikołaja Kopernika nr 160/N/2019 z dnia 11 czerwca 2019 r., przedstawiam niżej następujące uwagi recenzyjne.

I. Wybór tematu i konstrukcja rozprawy

Wybór tematu recenzowanej rozprawy oceniam bardzo dobrze, a jej problematyka badawcza, będąca przedmiotem szerokiej i wielowątkowej dyskusji naukowej, przedstawia się szczególnie interesująco i ma oczywisty walor praktyczny. Autorka jednoznacznie podkreśla we wstępie, iż lokuje problematykę badawczą swojej rozprawy w wyraźnie zarysowanym środowisku normatywnym międzynarodowego prawa praw człowieka, a zwłaszcza międzynarodowej ochrony praw człowieka. Zdając sobie sprawę z oczywistego zróżnicowania międzynarodowych systemów kontrolnych w tej dziedzinie doktorantka wychodzi z uprawnionego założenia, że analiza szczegółowej problematyki badawczej wynikającej z tytułu rozprawy może zostać przeprowadzona na bazie wcześniejszej analizy instytucjonalnej organów Organizacji Narodów Zjednoczonych realizujących – w różnym zakresie i w różnych formach – swoje funkcje kontrolne. Uniwersalny system kontrolny ONZ w tej dziedzinie oparty jest bowiem, co do zasady, na dwóch filarach. Pierwszy z nich ma charakter wyraźnie polityczny i ma swoje źródło w postanowieniach Karty Narodów Zjednoczonych. Jego organem kontrolnym jest właśnie Rada Praw Człowieka, która w 2006 r. zastąpiła działającą od 1946 r. Komisję Praw Człowieka i która jest organem pomocniczym Zgromadzenia Ogólnego. Oprócz działalności na rzecz szeroko pojmowanej promocji praw człowieka oraz dialogu i współpracy w tej dziedzinie Rada realizuje szczegółowe „procedury specjalne” – zarówno stosowane we wcześniejszej działalności Komisji Praw Człowieka, jak również nowe – odnoszące się do konkretnych zagadnień z zakresu praw człowieka oraz bezpośrednio do sytuacji przestrzegania praw człowieka w

konkretnym państwie, a oparte o Kartę Narodów Zjednoczonych. Równoległe jednak funkcjonuje drugi filar systemu uniwersalnego, określany mianem traktatowego. Inaczej niż filar pierwszy – polityczny, jest on filarem prawnym, co oznacza zwłaszcza, że w jego ramach znajdujemy specjalne organy kontrolne, nazywane organami traktatowymi (autorka określa je mianem komitetów traktatowych). Organy takie, mające charakter organów orzeczniczo – kontrolnych, czy nawet quasi – jurysdykcyjnych, realizujące procedury traktatowe, zostały ustanowione w ramach poszczególnych systemów traktatowych ONZ, a każdy z nich ma wyraźną podstawę prawną, jaką stanowi zwykle konkretna wielostronna umowa międzynarodowa, określająca również jego mandat.

Przyjmując taki właśnie, szerszy kontekst uniwersalnego systemu kontrolnego międzynarodowego prawa praw człowieka autorka słusznie przyjęła założenie, że system procedur specjalnych, opartych o Kartę Narodów Zjednoczonych, jest centralnym elementem uniwersalnego systemu kontrolnego i obejmuje wszystkie prawa człowieka niejako w ich holistycznym ujęciu, a więc zarówno prawa obywatelskie i polityczne, jak również prawa gospodarcze, socjalne i kulturalne. Nie ulega wątpliwości, że procedury specjalne pełnią istotną i wielowymiarową rolę w systemie międzynarodowej ochrony praw człowieka, chociaż z założenia mechanizm takich procedur powinien być komplementarny w stosunku do klasycznych mechanizmów kontrolnych. Do ich zadań należy przecież nie tylko monitorowanie stanu przestrzegania praw człowieka, ale również prowadzenie badań nad prawami człowieka, udzielanie rekomendacji i pomocy technicznej, interweniowanie w sprawach indywidualnych, kształtowanie standardów ochrony praw człowieka, zapobieganie ich naruszeniom, a także ich promocja.

Akceptując przyjęcie takiego właśnie charakteru problematyki badawczej recenzowanej rozprawy należy podkreślić, że problematyka procedur specjalnych Rady Praw Człowieka postrzegana była bardziej w kontekście działalności monitorującej sytuację przestrzegania praw człowieka i w związku z tym nie była do tej pory przedmiotem szerokiego i szczegółowego zainteresowania polskiej nauki prawa międzynarodowego, a zwłaszcza międzynarodowego prawa praw człowieka. Z drugiej strony szeroko i szczegółowo była prezentowana problematyka poszczególnych organów traktatowych, jako organów typowo kontrolnych, funkcjonujących w różnych obszarach regulacji normatywnych tego prawa. Pamiętać jednak należy o tym, że geneza tych specjalnych procedur sięga jeszcze okresu działalności Komisji Praw Człowieka, a mianowicie drugiej połowy lat 60. XX wieku, kiedy to Komisja – w odpowiedzi na wezwanie sformułowane w dwóch oddzielnych rezolucjach Zgromadzenia Ogólnego i Rady Gospodarczo-Społecznej z 1966 r. – powołała

dwie pierwsze procedury specjalne do zbadania sytuacji w Republice Afryki Południowej, a aktywność ta rozwinęła się w latach późniejszych, zwłaszcza pod postacią tworzenia mandatów tematycznych, mandatów krajowych oraz grup roboczych. W dotychczasowej praktyce Rady Praw Człowieka są to mandaty pełnione przez niezależnych ekspertów, ustanawiane przez Radę bądź to dla konkretnego państwa, a więc mandaty krajowe, bądź to w odniesieniu do konkretnego problemu związanego z prawami człowieka, a więc mandaty tematyczne. W ramach procedur specjalnych działają zarówno mandaty kolegialne, czyli pięcioosobowe grupy robocze, jak i mandaty jednoosobowe, pełnione przez specjalnych sprawozdawców lub niezależnych ekspertów. W dotychczasowej praktyce obejmującej również dorobek Komisji Praw Człowieka, a więc w ciągu ponad 50 lat, takie procedury specjalne rozrosły się do 56 mandatów: 12 krajowych i 44 tematycznych.

Wszystko to oznacza, że problematyka badawcza recenzowanej rozprawy doktorskiej, prezentowana w kontekście międzynarodowego prawa praw człowieka i jego mechanizmów kontrolnych, jest bez wątpienia obszerna, wielowątkowa i skomplikowana, ale też atrakcyjna intelektualnie. Jej zaprezentowanie wymagało od doktorantki przeprowadzenia szczegółowych badań prawnoporównawczych, wyeksponowanych w tytułach poszczególnych rozdziałów rozprawy. Przed autorką stało więc poważne wyzwanie naukowe, wymagające opanowania i zaprezentowania dobrego warsztatu naukowego. Już w tym miejscu należy stwierdzić, że zrealizowała ona to wyzwanie w sposób zasługujący na dobrą ocenę.

Prowadzenie badań nad tak rozległą i wielowątkową problematyką badawczą, analizowaną w szerokim kontekście podstawowych regulacji normatywnych i konstrukcji instytucjonalnych międzynarodowego prawa praw człowieka, mogło spowodować zrozumiałą pokusę badania i rozważania nazbyt wielu wątków i zagadnień szczegółowych. Autorka oparła się tej pokusie, o czym świadczy ostateczny efekt jej pracy, zawierającej rozważania wyraziste i konkretne, odnoszące się do głównej problematyki badawczej wynikającej z tematu rozprawy, przy rozsądnym i zdystansowanym podejściu do wątków pobocznych, nie mających istotnego znaczenia z punktu widzenia badanej problematyki. Było to możliwe dzięki przyjęciu przez autorkę czytelnych założeń metodologicznych i wyraźnemu zarysowaniu we wstępie celu badań, który został określony przez nią w następujący sposób na s. 7 wstępu: „...zbadanie genezy, funkcji i efektywności specjalnych procedur Rady Praw Człowieka ONZ, a także ustalenie ich charakteru prawnego.” Wydaje się, że jest to cel główny rozprawy, jako że w tym samym akapicie autorka formułuje dwa kolejne cele o charakterze uzupełniającym, a oznaczające, że zaplanowane badania miały się skoncentrować również na analizie i ocenie zjawiska rozbudowy systemu procedur specjalnych oraz

możliwości wykorzystania ich dorobku w działalności organów traktatowych – aktywnych zarówno w systemie uniwersalnym (organy traktatowe systemu ONZ), jak również w regionalnym europejskim systemie międzynarodowej ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy (Europejski Trybunał Praw Człowieka). Dla osiągnięcia założonego celu badań, zwłaszcza w odniesieniu do problematyki efektywności specjalnych procedur Rady Praw Człowieka, autorka sformułowała kilka podstawowych pytań związanych zwłaszcza ze zjawiskiem multiplikacji i instrumentalizacji tych procedur, ale dotyczących również wpływu czynników politycznych – często niezwiązanych z działalnością na rzecz ochrony praw człowieka – na ich ustanawianie i wykorzystywanie w praktyce.

Założenia takie autorka przyjęła dla uzasadnienia i rozwinięcia tezy odnoszącej się do efektywności specjalnych procedur Rady Praw Człowieka, a oznaczającej, że ustanawianie kolejnych, nowych mandatów procedur specjalnych, jak również przedłużanie mandatów już funkcjonujących nie tylko zwiększa funkcjonalność tego systemu, ale szerzej – wypełnia luki w systemie międzynarodowej ochrony praw człowieka, przez co wpływa na podwyższenie poziomu jego efektywności. Przede wszystkim jednak – co jest szczególnie ważne z punktu widzenia podmiotów chronionych i ochrony ich praw – *„umożliwia reagowanie na potrzeby ofiar naruszeń praw człowieka, a tym samym także na pojawiające się nowe problemy i zagrożenia dla tych praw.”*

Przyjęte przez autorkę założenia badawcze nie budzą istotnych wątpliwości, a sposób ich realizacji w kolejnych, merytorycznych fragmentach rozprawy dobrze świadczy o jej kompetencjach naukowych. Dla osiągnięcia zamierzonego celu badań autorka przyjęła dobrze rozbudowaną, szczegółową i czytelną konstrukcję rozprawy. Podzieliła swoją rozprawę na siedem merytorycznych rozdziałów, poprzedzonych wstępem, zawierającym podstawowe elementy wymagane od tej części rozpraw naukowych. Całość rozważań merytorycznych została podsumowana w czytelnym i właściwie rozbudowanym zakończeniu. Warto podkreślić, że każdy z rozdziałów kończy indywidualne podsumowanie zaprezentowanych w nich rozważań. Materia kończąca każdy rozdział stanowi zaplanowane przejście do problematyki rozdziału kolejnego. Takie rozwiązanie konstrukcyjne w istotny sposób ułatwia śledzenie merytorycznych rozważań doktorantki i ich ocenę na każdym etapie jej badań. Jest to kolejna umiejętność doktorantki, pozwalająca na formułowanie dobrej oceny jej warsztatu naukowego. Poszczególne rozdziały merytoryczne autorka zatytułowała w następujący sposób: **Geneza i rozwój ochrony proceduralnej praw człowieka w ramach ONZ** (rozd. I); **Procedury specjalne – geneza i funkcje** (rozd. II); **Powolywanie i status ekspertów specjalnych procedur** (rozd. III); **Realizacja zadań procedur specjalnych w zakresie**

wizyt krajowych (rozd. IV); Realizacja zadań procedur specjalnych w zakresie reagowania na informacje o naruszeniach praw człowieka (rozd. V); Wpływ działalności procedur specjalnych na stosowanie prawa międzynarodowego praw człowieka (rozd. VI) i Wpływ działalności procedur specjalnych na ochronę praw człowieka w Polsce (rozd. VII).

Taka konstrukcja rozprawy zasługuje na pozytywną ocenę i dobrze świadczy o opanowaniu przez doktorantkę szczegółowej problematyki ustanawiania i funkcjonowania procedur specjalnych Rady Praw Człowieka. Przyjęte przez autorkę założenia konstrukcyjne wyraźnie wskazują na to, iż w rozprawie można wyodrębnić trzy charakterystyczne części. Część pierwsza (rozdziały I – III) poświęcona jest charakterystyce procedur specjalnych w kontekście ochrony proceduralnej praw człowieka w ramach ONZ. Dwa kolejne rozdziały (IV i V) obejmują szczegółową problematykę realizacji zadań procedur specjalnych (w zakresie wizyt krajowych i w zakresie reagowania na informacje o naruszeniach praw człowieka). Natomiast w dwóch ostatnich rozdziałach (VI i VII) znajdujemy rozważania na temat wpływu funkcjonowania, a zwłaszcza dorobku procedur specjalnych na funkcjonowanie innych instytucji i mechanizmów kontrolnych zarówno w uniwersalnym systemie międzynarodowej ochrony praw człowieka, jak i w systemie Rady Europy, a także na realizację zobowiązań międzynarodowych Polski w dziedzinie praw człowieka.

Można oczywiście zastanawiać się, czy autorka właściwie rozłożyła akcenty, formułując w rozdziale I rozważania poświęcone ochronie proceduralnej praw człowieka w ramach ONZ, a pomijając bardzo interesujący system instytucjonalny i proceduralny ochrony praw człowieka w ramach Rady Europy, którego skuteczność zasługuje na szczególną uwagę nie tylko w kontekście działalności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, ale także Europejskiego Komitetu Praw Społecznych – szczególnie interesującego organu traktatowego o kompetencjach quasi-sądowych. Uwaga ta wydaje się być uprawniona również dlatego, że w rozdziale VI autorka pisze o wykorzystywaniu dorobku specjalnych sprawozdawców w działalności orzeczniczej Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W kontekście systematyki rozprawy może również powstać pytanie, czy bardzo szczegółowa problematyka powoływania i statusu ekspertów specjalnych procedur zasługiwała na omówienie jej w oddzielnym, liczącym tylko kilkanaście stron rozdziale III, czy z równym powodzeniem mogła zostać zaprezentowana w ramach szerszego rozdziału II. Nie jest to jednak zarzut, jako że przywilejem autorki było zbudowanie własnej konstrukcji pracy w taki sposób, aby osiągnąć zamierzony cel badań.

II. Bibliografia rozprawy

Wykazana i wykorzystana przez autorkę bibliografia pracy jest reprezentatywna i właściwie dobrana. Jej zestawienie w ramach wykazu bibliografii na 20 stronach daje właściwe wyobrażenie o skali i zakresie badań przeprowadzonych przez doktorantkę. Jest to bibliografia reprezentatywna również w tym znaczeniu, że obejmuje, poza pracami autorów polskich, szeroki dorobek doktryny obcej, a więc zwłaszcza prace w języku angielskim. Jestem przekonany, że każdy badacz problematyki Rady Praw Człowieka, a zwłaszcza wykorzystywanych w jej działalności kontrolnej procedur specjalnych znajdzie w pracy Pani mgr Kornelii Grabowskiej-Biernat dobre i pomocne zestawienie bibliografii tego zagadnienia.

Nie mogę jednak zaakceptować pomieszczenia przez autorkę w wykazie literatury, pod hasłem „Inne” (inne niż monografie, prace zbiorowe i artykuły, s. 226-227) pozycji, które bez wątpienia powinny znaleźć się w wykazie źródeł, zamieszczonym dalej (s. 228 i nast. jako „Dokumenty”. Są to np. raporty Komisji Prawa Międzynarodowego, dokumenty organów traktatowych w dziedzinie międzynarodowej ochrony praw człowieka, orzecznictwo sądów międzynarodowych, rezolucje organów Organizacji Narodów Zjednoczonych, takie jak np. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka itp.

Zaprezentowane w rozprawie rozważania świadczą bez wątpienia o tym, że Autorka szczegółowo zapoznała się wykazaną w zestawieniu bibliograficznym literaturą, wchodząc również w polemikę z poglądami powoływanych autorów, a także dokonując krytycznej oceny ich stanowiska. Widać to wyraźnie w dobrze rozbudowanych i merytorycznie wartościowych przypisach, których zakres dobrze świadczy o warsztacie naukowym i skrupulatności badawczej autorki recenzowanej rozprawy.

Jeżeli wykaz literatury nie budzi istotnych zastrzeżeń, to pewne uwagi należy skierować odnośnie do wykazu źródeł. Autorzy naukowych prac prawnych powinni podchodzić do źródeł ze szczególnym szacunkiem i autorka recenzowanej rozprawy tak czyni. Powołuje się na reprezentatywne źródła, dokonuje ich analizy i oceny. Jednakże zatytułowanie pierwszego fragmentu bibliografii (p. 1) jako: *Źródła prawa międzynarodowego* wydaje się ryzykowne. W pewnym sensie wszystkie albo prawie wszystkie wykazane w ramach bibliografii źródła należy tak właśnie kwalifikować. Oczywiście można byłoby założyć, że są to źródła w rozumieniu art. 38 Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości, ale w ramach dosyć skromnego wyliczenia źródeł w p. 1 znajdujemy, poza kilkoma zaledwie umowami, regulacje o charakterze *soft law*. Katalog wyliczonych w tym miejscu umów międzynarodowych jest w oczywisty sposób

niepełny, a najbardziej widocznym tego przykładem jest brak regulacji normatywnych Rady Europy, takich jak Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, czy Europejska Karta Społeczna. W tym kontekście nasuwa się jeszcze jedna uwaga. Umowy międzynarodowe są identyfikowane zwykle według dokładnej daty podpisania; Autorka nie zawsze takie dane identyfikacyjne podaje. Ponadto – w przypadku umów z systemu Organizacji Narodów Zjednoczonych podaje się zwykle ich miejsce publikacji w United Nations Treaty Series, a gdy chodzi o umowy ratyfikowane przez Polskę, również Dziennik Ustaw. Niestety, autorka nie uwzględnia tych standardów. Skromnie prezentuje się również wykaz orzecznictwa (p. 2 w wykazie bibliograficznym). Znajdujemy w nim zaledwie kilka wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, natomiast nie znajdujemy dorobku orzeczniczego organów traktatowych, które, jak np. Europejski Komitet Praw Społecznych realizują również funkcje quasi-sądowe. Wyliczenie rezolucji różnych organów ONZ (p. 4 – 7) należałoby – moim zdaniem – rozpocząć od wykazania rezolucji Zgromadzenia Ogólnego jako organu głównego tej organizacji. Wykaz bibliograficzny wymaga więc w tym zakresie dopracowania.

III. Strona formalna rozprawy

Formalna strona recenzowanej rozprawy doktorskiej zasługuje na dobrą ocenę. Rozprawa jest napisana poprawnym, wyrazistym językiem. Precyzję językową w zakresie posługiwania się językiem prawniczym, jak również erudycję autorki widać w całym tekście rozprawy. Dotyczy to zarówno rozważań o charakterze nieco bardziej ogólnym, a więc dotyczących ogólnej problematyki ochrony praw człowieka, jak również szczegółowych rozważań merytorycznych odnoszących się do poszczególnych wątków problematyki procedur specjalnych

Podobną ocenę należy wyrazić również w odniesieniu do przypisów. Sposób ich formułowania dobrze świadczy o warsztacie naukowym autorki rozprawy. Są one precyzyjne, właściwie skonstruowane i rozbudowane. Niejednokrotnie zawierają bardzo trafne, merytoryczne spostrzeżenia. Jednoznacznie odsyłają do cytowanej literatury oraz powoływanych źródeł. Dotyczy to również powoływania i cytowania orzecznictwa, a zwłaszcza prezentowanej tam argumentacji, którą autorka wykorzystuje dla uzasadnienia swoich tez. Wywody i twierdzenia autorki są dobrze udokumentowane. Pani mgr Grabowska – Biernat nie unika też w niektórych przypisach polemiki z autorami powoływanych prac, co

nie tylko świadczy o wysokiej jakości samych przypisów, ale także w oczywisty sposób podnosi merytoryczny poziom rozważań prezentowanych w tekście rozprawy.

IV. Strona merytoryczna rozprawy

W mojej opinii Pani mgr Kornelia Grabowska – Biernat przygotowała interesującą i wartościową rozprawę doktorską. Zaprezentowała w niej ważną i szczegółową problematykę z zakresu międzynarodowego prawa praw człowieka, jaką jest problematyka procedur specjalnych Rady Praw Człowieka ONZ. Problematyka ta ma istotne znaczenie dla funkcjonowania uniwersalnego systemu kontrolnego międzynarodowego prawa praw człowieka i z całą pewnością pozostaje, jak również w najbliższym czasie zapewne pozostanie niezmiennie aktualną. Odwołując się do fundamentalnych instytucji i konstrukcji międzynarodowego prawa praw człowieka autorka potrafiła sformułować interesujące hipotezy badawcze, które następnie w przekonujący i kompetentny sposób udowodniła.

Droga, która doprowadziła autorkę do sformułowania i udokumentowania postawionych hipotez badawczych zasługuje na ocenę pozytywną. Pani mgr Grabowska – Biernat w sposób kompetentny zastosowała i wykorzystwała zróżnicowane metody badawcze niezbędne w pracy naukowej, a więc zwłaszcza metodę dogmatyczną i prawnoporównawczą, jak również metodę historyczną. Z uwagi na skomplikowaną i wielowątkową problematykę badawczą rozprawy autorka słusznie przyjęła założenie metodologiczne, iż kompleksowe jej zaprezentowanie musi być oparte na komplementarnym zastosowaniu różnych metod badawczych. Właściwe wykorzystanie tych metod oraz przekonujące uzasadnienie hipotez badawczych przyjętych przez doktorantkę dobrze świadczy o poziomie jej warsztatu naukowego. Jest oczywiste, że metodą badawczą, która jest najczęściej i najszerszej wykorzystywana w nauce prawa jest metoda dogmatyczna, bez której nie jest możliwa analiza źródeł prawa międzynarodowego. Musi ona jednak uwzględniać specyfikę tego prawa, a zwłaszcza specyfikę jego źródeł. Analiza źródeł prawa międzynarodowego wymaga w pierwszej kolejności ustalenia ich treści, a to zadanie jest znacznie bardziej skomplikowane, aniżeli przy analizie norm prawa krajowego. Zadanie to jest trudne nie tylko w odniesieniu do norm, jakie znajdujemy w umowach międzynarodowych, ale przede wszystkim w odniesieniu do norm zwyczajowych oraz ogólnych zasad prawa międzynarodowego. W tym ostatnim przypadku niezbędna jest rekonstrukcja ich treści w oparciu o inne normy prawne oraz praktykę państw i innych podmiotów prawa międzynarodowego. Praktykę tę odzwierciedla w znacznej mierze orzecznictwo, na które autorka powołuje się w kontekście Europejskiego

Trybunału Praw Człowieka Trudno sobie wyobrazić realizację przedsięwzięcia naukowego z zakresu prawa bez zastosowania również metody prawnoporównawczej i historycznej, do których autorka często odwołuje się w rozprawie. Z uwagi na specyfikę badanej problematyki doktorantka z powodzeniem zastosowała i wykorzystwała również metodę empiryczną.

Wszystko to wpływa na pozytywną ocenę poziomu jej warsztatu naukowego. Oczywiście nie wszystkie rozważania zaprezentowane przez doktorantkę mają jednakowo wysoką wartość merytoryczną. Wynika to zwłaszcza z przyjęcia przez nią autorskiej systematyki rozprawy co powoduje, że inną wartość mają rozważania, jakie znajdujemy w rozdziale I, a więc rozważania o nazbyt ogólnym charakterze, które – chociaż w założeniu autorki wynikającym z jego tytułu – miały być poświęcone zagadnieniom związanym z genezą i rozwojem ochrony proceduralnej praw człowieka w ramach ONZ, są jedynie skromnym naszkicowaniem tej problematyki, inną – nazbyt z kolei szczegółowe rozważania z rozdziału II, poświęcone genezie i funkcjom procedur specjalnych, czy rozdziału III, dotyczące powoływania i statusu ekspertów specjalnych procedur jako piastunów mandatów tych procedur, które w wymiarze merytorycznym nie mają znaczącej wartości, a jeszcze inną – bardziej wartościowe merytorycznie rozważania zaprezentowane w kolejnych rozdziałach, a poświęcone realizacji zadań procedur specjalnych, a zwłaszcza postępującemu procesowi ich multiplikacji i instrumentalizacji (rozdziały: IV i V, w których autorka zaprezentowała rozważania, najlepiej świadczące o znajomości problematyki badawczej wynikającej z tytułu rozprawy), czy znaczeniu tych procedur w kontekście stosowania międzynarodowego prawa praw człowieka w praktyce (rozdział VI).

Nie wszystkie rozważania merytoryczne, zaprezentowane przez doktorantkę w jej rozprawie, recenzent uznaje za przekonujące i wyczerpujące. Niektóre z tych rozważań, a zwłaszcza skala i stopień ich prezentacji, mogą budzić pytania lub wątpliwości zwłaszcza wtedy, kiedy dotyczą fundamentalnych konstrukcji międzynarodowego prawa praw człowieka. Ewolucja tego prawa w ostatnich kilkudziesięciu latach oznaczała i oznacza rozwijanie i wzbogacanie jego systemu normatywnego o nowe prawa człowieka, jak również o nowe środki ich promocji, a przede wszystkim – co jest szczególnie ważne – o nowe, zinstytucjonalizowane i efektywne mechanizmy ich międzynarodowej ochrony, a zwłaszcza kontroli ich przestrzegania. Nie ulega wątpliwości, że efektywność regulacji normatywnych międzynarodowego prawa praw człowieka zależy przede wszystkim od jakości i skuteczności określonych w nich instytucji i mechanizmów kontrolnych. Wyżej sformułowana uwaga wyrażająca wątpliwości recenzenta odnosi się właśnie do rozważań, jakie znajdujemy w rozdziale I, w którym brakuje głębszego odniesienia się autorki do najważniejszych założeń

konstrukcyjnych systemu kontrolnego w dziedzinie międzynarodowego prawa praw człowieka. Wydaje się, że zaprezentowanie w tym rozdziale podstawowych uwag na temat Komisji Praw Człowieka, Rady Praw Człowieka, Wysokiego Komisarza ONZ do Spraw Praw Człowieka, czy wyliczenie organów traktatowych (komitetów traktatowych), które przecież prowadzą działalność kontrolną w różnych formach instytucjonalnych i przy wykorzystaniu różnych środków i mechanizmów kontrolnych jest nazbyt ogólne, aby w kontekście tak zarysowanej problematyki referować i rozważać szczegółową i bardzo ważną problematykę procedur specjalnych Rady Praw Człowieka.

Wyżej zaprezentowane uwagi recenzyjne powinny ułatwić doktorantce uzupełnienie wykazanych braków i unikanie ich w procesie realizacji przedsięwzięć naukowych w przyszłości. Problematyka procedur specjalnych Rady Praw Człowieka ONZ jest bowiem wielowątkowa i dynamiczna w kontekście praktyki międzynarodowej, w związku z czym konieczność kontynuowania pogłębionych badań w tym zakresie wydaje się być w pełni uzasadniona.

V. Ocena końcowa rozprawy

Zaprezentowane wyżej uwagi upoważniają mnie do wyrażenia następującego stanowiska:

- 1. Rozprawa doktorska Pani mgr Kornelii Anny Grabowskiej-Biernat pt. Procedury specjalne Rady Praw Człowieka ONZ, przygotowana pod kierunkiem Pana Prof. UMK dr hab. Michała Balcerzaka, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną autorki w dziedzinie prawa międzynarodowego publicznego, a także jej umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.*
- 2. Rozprawa doktorska Pani mgr Kornelii Anny Grabowskiej-Biernat pt. Procedury specjalne Rady Praw Człowieka ONZ spełnia tym samym wymagania określone w postanowieniach art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki /Dz.U. 2003, nr 65, poz. 595/.*

3. *W związku z powyższym wnioskuję o przyjęcie rozprawy doktorskiej Pani mgr Kornelii Anny Grabowskiej-Biernat i o dopuszczenie jej do dalszych stadiów postępowania w przewodzie doktorskim.*

Tadeusz Gadkowski
Prof. UAM dr hab. Tadeusz Gadkowski